

Asia: VN/1393/2020

Työryhmän mietintö lähestymiskiellon tehostamisesta

Lausunnonantajan lausunto

1. Lähisuhdeväkivallan riskinarviointi

Suomen Lakimiesliitto (myöhemmin myös "Lakimiesliitto") kannattaa MARAK-työryhmän hyödyntämistä lähisuhdeväkivaltaan liittyvässä riskinarvioinnissa. Uudistuksia tehtäessä on tärkeää pitää huoli siitä, että riskinarviointi tehdään samalla tavalla ja samassa laajuudessa valtakunnallisesti, eikä riskinarvioinnin taso tai laajuus saa olla kiinni alueellisista resursseista. Jatkoselvityksessä on tarpeen määritellä, missä vaiheessa riskinarviointi olisi tarkoituksenmukaisinta laatia ja kenen vastuulla sen toteuttaminen on.

2. Lähestymiskiellon määrittämisen edellytykset

Lakimiesliitto pitää laissa säädettyjä lähestymiskiellon määrittämisen edellytyksiä lähtökohtaisesti riittävinä. Selvityksessä todetuin tavoin viestintäteknologia- ja tavat ovat kuitenkin kehittyneet merkittävästi voimassa olevan lähestymiskiellon säätämisen jälkeen. Jatkovalmistelussa tulee selvittää mahdollisuus saattaa lähestymiskiellon määrittämisen piiriin myös sellainen sosiaalisen median alustoilla tapahtuva ja uhatuksi itsensä tuntevaan henkilöön kohdistuva välillinen häirintä, jossa uhatuksi tuntevaan henkilöön ei oteta tai yritetä ottaa suoraan yhteyttä, mutta häneen kohdistetaan esimerkiksi laajamittaista häirintää ja maalittamista levittämällä hänestä loukkaavaa ja virheellistä tai yksityiselämään liittyviä arkaluontoisia tietoja. Vaikka tällainen viestintä ei kohdistu suoraan suojattavaan henkilöön, se on selvityksessä todetuin tavoin uhatuksi tuntevan henkilön kannalta ahdistavampaa ja häiritsevämpää kuin yksittäiset suoraan uhatuksi tuntevalle henkilölle kohdistetut yksittäiset viestit.

3. Väliaikaisen lähestymiskiellon määrittäminen viran puolesta

Lakimiesliitto kannattaa ehdotusta. Pidättämiseen oikeutetulla virkamiehellä tulee olla oikeus väliaikaisen lähestymiskiellon määrittämiseen viran puolesta riippumatta siitä, onko suojattava itse kykeneväinen hakemaan lähestymiskielloa vai ei. Väliaikaisen lähestymiskiellon määrittäminen viran puolesta on erityisesti hyödyllistä silloin, kun lähestymiskielloon määrättävä henkilö on tavoitettavissa esimerkiksi esitutkinnan yhteydessä. Väliaikaisten lähestymiskiellon kesto määrittäessä tulee ottaa huomioon tuomioistuimen tarvitsema aika varsinaisen lähestymiskielloasian istuntoajankohdan tiedoksianto- ja painotuspoliisiviranomaisen ja tuomioistuimen välistä vuoropuhelua. Jatkovalmistelussa tulee selvittää, miten määräaikoihin

sidotut väliaikaiset lähestymiskiellot sekä mahdolliset katot peräkkäisten lähestymiskiellomääräysten välillä suojaavat hakijaa ja toteuttavat lähestymiskiellon tarkoitusta.

4. Turvallisuutta parantavat toimenpiteet lähestymiskiellon määräämisen yhteydessä

Lakimiesliitto pitää MARAK-palveluiden hyödyntämistä sekä turvallisuussuunnittelua ja turvalaitteiden käyttämistä lähestymiskiellon määräämisen yhteydessä kannatettavina. Kuten jo edellä kohdassa 1 on todettu, myös turvallisuutta parantavien toimenpiteiden tulee olla saatavilla valtakunnallisesti, eikä niiden tarjoaminen tai toteutuminen saa olla kiinni yksittäisen kunnan tai poliisilaitoksen resursseista.

5. Väkivallan uhrien ja tekijöiden ohjaaminen palveluihin

Lakimiesliitto kannattaa väkivallan uhrien ja tekijöiden tehostettua ohjaamista tukipalveluiden pariin poliisin ja syyttäjän lisäksi myös käräjäoikeuden toimesta.

6. Oikeudellinen apu

Lakimiesliitto kannattaa, että lähestymiskiellon hakijalle voitaisiin tietäen edellytyksin määrätä oikeudenkäyntiavustaja. Tämä olisi muun ohella omiaan selkeyttämään ja nopeuttamaan asian käsittelyä tuomioistuimissa. Oikeudenkäyntiavustajan määrääminen taloudellisesta asemasta riippumatta ei tule kuitenkaan olla automaatio. Mikäli henkilöllä olisi tällainen automaattinen oikeus, tulee jatkovalmistelussa tarkemmin perustella, miksi lähestymiskiellon hakemus on oikeudellisen avun priorisointiperusteena tärkeämpi kuin mahdolliset muut hakemus- tai rikosasiat. Jatkovalmistelussa tulee selvittää tarkemmin, millä edellytyksillä oikeudenkäyntiavustaja voitaisiin määrätä sekä ottaa kantaa siihen, kenen vastattavaksi oikeudenkäyntiavustajan käyttämisestä aiheutuvat kulut on tarkoitus saattaa. Tältä osin tulee selvittää huomattavasti tarkemmin myös esityksen taloudelliset vaikutukset.

7. Oikeudenkäyntimaksu

Lakimiesliitto toteaa, että mikäli lähestymiskiellon hakemuksen maksuttomuus johtaa siihen, että useampi lähestymiskiellon tarvitseva pystyy ja uskaltaa hakea lähestymiskiellon, muutos maksullisuudesta takaisin maksuttomaksi on kannatettava. Lähestymiskiellon on kyettävä hakemaan matalalla kynnyksellä, eikä sen hakeminen saa olla kiinni maksullisuudesta. Lakimiesliitto haluaa kuitenkin huomauttaa, että lähtökohtaisesti kaikki tuomioistuimissa käsiteltävät rikos-, riita- ja hakemusasiat ovat maksullisia. Näin ollen maksuttomuudelle ei tästä näkökulmasta ole sen painavampaa perustetta kuin muillekaan tuomioistuimissa käsiteltäville asioille. Jos lähestymiskiellon liittyvästä oikeudenkäyntimaksusta luovutaan, Lakimiesliitto katsoo, että tuomioistuimilla tulee olla poikkeussäännön perustella mahdollisuus erikseen määrätä maksullisuudesta. Tämä mahdollistaisi maksun määräämisen esimerkiksi tapauksissa, joissa lähestymiskiellon haetaan shikaaninomaisesti useita henkilöitä kohtaan tai kerta toisensa jälkeen samaa henkilöä kohtaan.

8. Lasten asema

Voimassa olevan lain mukaan lähestymiskiellon ei koske yhteydenottoja, joihin on asiallinen peruste ja jotka ovat ilmeisen tarpeellisia. Sen selkeyttäminen, milloin yhteydenotot lähestymiskiellon voimassa ollessa ovat sallittuja, on kannatettavaa. Jatkoselvittelyssä tulee tarkemmin määritellä kriteerit, joiden perusteella arvioidaan yhteydenottojen ilmeistä tarpeellisuutta tai erityistä syytä esimerkiksi lapsen tapaamisoikeutta ja omaisuuden ositusta sekä yhteisen omaisuuden myyntiä

koskevista asioissa. Koska lähestymiskieltoasiat ovat lähtökohtaisesti yksinkertaisia hakemusasioita, käsittelyssä ja käsittelyn jälkeen annettavassa ratkaisussa ei ole mahdollista antaa yksityiskohtiin meneviä määräyksiä esimerkiksi lapsen tapaamisoikeudesta, saati ennakoida kaikkia tapaamisoikeuden toteuttamiseen mahdollisesti liittyviä yhteydenottotarpeita. On hyvä huomioida, että erityisesti suurimmissa alioikeuksissa lähestymiskieltoasioita käsitellään eri osastoilla ja eri tuomarien toimesta kuin lasten huoltoon ja tapaamisoikeuteen liittyviä asioita. Lapsen edun mukaisuuden määrittelemisen vaatii usein myös sosiaaliviranomaisen kuulemista. Mikäli lapsen tapaamisoikeuteen liittyvien yksityiskohtaisten määräysten antaminen on tarpeen, tulisi asia saattaa erikseen vireille lapsen huoltoon ja tapaamisoikeuteen liittyvänä kiireellisenä hakemusasiana.

9. Lähestymiskiellon valvonta

Lakimiesliitto pitää lähestymiskiellon sähköistä valvontaa lähtökohtaisesti kannatettavana uudistuksena. Lakimiesliitto haluaa kuitenkin huomauttaa, että sen toteutustapoja ja resursointia tulee selvittää tarkemmin jatkovalmistelussa. Erityisesti sähköisestä valvonnasta koituvien kustannusten arviointi on esityksessä riittämätön.

Työryhmän esitys sähköisestä valvonnasta edellyttää nykyisessä muodossaan kieltoon määrätyn myötävaikutusta. Mikäli kieltoon määrätty voitaisiin määrätä sähköiseen valvontaan, tulee tässä yhteydessä säätää myös tarvittavista pakkokeino- sekä vapaudenmenetyssäännöksistä tällaisen valvontalaitteen asentamiseksi ja poistamiseksi. Näin ollen jatkovalmistelussa tulee selvittää mahdolliset pakkokeinolainsäädännön muutostarpeet sekä määritellä tarkemmin, miten sähköisen valvontapannan asentaminen ja poistaminen käytännössä toteutettaisiin. On syytä huomata, että mikäli sähköiseen valvontaan ja mahdollisiin pakkokeinoihin päädyttäisiin, muodostuu lähestymiskiellon hakemustunnoista tällaisissa sähköisen valvonnan määräämistapauksissa pakkokeinoistunnon kaltaisia. Jatkoselvityksessä on tarpeen selvittää, muodostaako sähköisen valvonnan määräämisen mahdollisuus velvollisuuden määrätä viran puolesta puolustaja kieltoon määrättävälle. On syytä myös harkita, olisiko sähköisen valvonnan sijasta tarkoituksenmukaisempaa panostaa kiellon hakijoille suunnattuihin hälyttimiin ja turvalaitteisiin.

Lakimiesliitto haluaa myös muistuttaa, että mietinnössä esitetty mahdollisuus lähestymiskiellon sähköisen valvonnan uudistamisesta enintään kolmeksi kuukaudeksi kerrallaan voi muodostua ongelmalliseksi tuomioistuinten istuntomäärien kasvun näkökulmasta.

10. Lähestymiskiellon rikkominen

Lakimiesliitto ei kannata lähestymiskiellon rikkomista koskevan asian käsittelemistä kiireellisenä. Kiireellisinä käsiteltäviä rikosasioita on jo nykyisellään paljon, ja käräjäoikeudet ovat ruuhkautuneet merkittävästi. Esityksessä ei ole esitetty riittäviä perusteita sille, miksi lähestymiskiellon rikkominen pitäisi priorisoida kiireellisemmäksi kuin mikä tahansa muu rikosasia tai esimerkiksi lähestymiskiellon hakemiseen johtanut henkeen, terveyteen, vapauteen tai rauhaan kohdistuva rikos. Kiireellisyyttä ei myöskään puolla se, että lähestymiskiellon rikkomisesta määrättävä rangaistus on ankarimmillaan yksi vuosi vankeutta, eikä se, että oikeuskäytännössä tavanomaisimmin tuomittu rangaistus on sakkorangaistus. Kysymyksessä ei siten ole nykylainsäädännön perusteella vakavasta rikoksesta. Tämän sijasta Lakimiesliitto ehdottaa selvitettäväksi, onko lähestymiskiellon rikkomisesta tarpeen säätää erillinen kvalifioitu tekomuoto esimerkiksi toistuvissa ja laadultaan vakavissa

lähestymiskiellon rikkomisissa, jolloin kvalifioitu tekemuoto mahdollistaisi ankaramman rangaistumaksimin myötä entistä tehokkaammin pakkokeinojen käyttämisen.

11. Ehdotuksen vaikutukset

Lakimiesliitto huomauttaa, että mietinnössä esitetty taloudellisten vaikutusten arviointi on puutteellista. Resurssien tarve on arvioitava myös tuomioistuinlaitoksen ja syyttäjän osalta välittömästi, eikä tätä arviointia tule jättää uudistuksen myöhempisiin vaiheisiin. Uudistuksen vaatimat henkilötyövuosivaikutukset tulee arvioida mahdollisimman tarkasti ja vaatimukset tulee myös kattaa erillisillä määrärahoilla. Lakiesitysten läpimeno ilman asianmukaista arvioita niiden taloudellisista vaikutuksista on huolestuttava suuntaus, jota Lakimiesliitto haluaa painokkaasti kritisoida.

Lakimiesliitto muistuttaa, että ehdotuksen taloudelliset vaikutukset voivat olla esitettyä laajempia, mikäli uudistuksen myötä lähestymiskieltoasioissa istunnot alkavat sähköisen valvonnan myötä muistuttamaan enemmän pakkokeinoistuntoja kuin hakemusistuntoja tai mikäli istunnoissa tulee tarkemmin arvioida yhteydenottojen ilmeistä tarpeellisuutta taikka erityistä syytä esimerkiksi lapsen tapaamisoikeuden osalta. Mikäli lähestymiskieltohakemusten maksuttomuus johtaa arviolta noin 1000 lisähakemukseen vuosittain, tulee myös oikeusavun tarve todennäköisesti lisääntymään. Nämä lisääntyneet kustannukset ovat pois muiden asioiden hoitamisesta ja näin ollen uudistuksen taloudelliset vaikutukset tulee tältäkin osin tarkemmin huomioida.

12. Muuta

-

Tuomainen Jenni
Suomen Lakimiesliitto - Finlands Juristförbund ry